

HERSTELGERICHT WERKEN IN SCHOLEN

THE AWARENESS CIRCLES' STORYBOOK

EUROPEAN
FORUM FOR
RESTORATIVE
JUSTICE

Co-funded by
the European Union

HERSTELGERICHT WERKEN IN SCHOLEN

THE AWARENESS CIRCLES' STORYBOOK

VOORBEREID DOOR

Georgina Colomé Ginella

MET DE MEDEWERKING VAN

Terres des Hommes Roemenië

Terres des Hommes Hellas (Griekenland)

Restorative Justice Nederland (Nederland)

Social Insurance Board (Estland)

IN HET KADER VAN

i-Restore 2.0 Project

Juli 2024

© European Forum for Restorative Justice 2024
Hooverplein 10 – 3000 Leuven – België
www.euforumrj.org
info@euforumrj.org

Co-funded by
the European Union

***Het i-Restore 2.0-project wordt medegefinancierd door
Het Justice Programme van de Europese Unie
(2021-2027)***

DISCLAIMER

De inhoud van deze publicatie geeft enkel de mening van de auteurs weer en valt uitsluitend onder hun verantwoordelijkheid. De Europese Commissie aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid voor het gebruik van de informatie die hierin beschreven staat.

REPUBLIC OF ESTONIA
SOCIAL INSURANCE BOARD

Inhoudsopgave

Inleiding	6
Over de bewustmakingscirkels in i-RESTORE 2.0	6
In een notendop...	8
Wat is herstelrecht?	8
Hoe versterkt herstelrecht de positie van kinderen?	8
Wat zijn de voordelen van herstelgericht werken op school?	9
Waarom is bewustmaking op scholen belangrijk?	10
De bewustmakingscirkels in	
Estland	11
Griekenland	17
Nederland	23
Roemenië	31
Eindreflecties	39

Inleiding

"The Awareness Circles' Storybook" is gebaseerd op de uitkomsten van de bewustmakingscirkels over herstelrecht met kinderen, die plaatsvonden op scholen in vier Europese landen in het kader van het i-RESTORE 2.0 project.

Het [i-RESTORE 2.0 \(2022-2024\)](#) project bouwt voort op de resultaten van het eerdere [i-RESTORE project \(2019-2021\)](#), waar de focus lag op het bevorderen van herstelrecht voor minderjarige slachtoffers van misdrijven en het verbeteren van de vaardigheden van juridische professionals. Door voort te bouwen op de inzichten van het eerste project, richt i-RESTORE 2.0 zich nu op het opstellen van procedures om te verzekeren dat kwalitatieve herstelrechtprocessen toegankelijk zijn voor kinderen die met justitie in aanraking komen. De projectdoelen zijn in Roemenië, Griekenland, Nederland en Estland.

In lijn met de [EU-strategie voor de rechten van slachtoffers \(2020-2025\)](#)¹ streeft het project:

- ⇒ **kinderen**, inclusief slachtoffers, **in staat stellen** hun mening te geven over herstelrecht door middel van digitale en door kinderen geleide creatieve aanpakken;
- ⇒ gezinnen, mensen uit de praktijk, beleidsmakers en de media **bewuster te maken** van herstelrecht voor kinderen in strafzaken en in het onderwijs;
- ⇒ **het aantal professionals uit de praktijk** die kindvriendelijke herstelrechtdiensten kunnen verlenen, **vergroten**.

In een periode van 24 maanden tijd heeft het project een capaciteitsopbouwprogramma voor professionals ontwikkeld en uitgevoerd. Daarnaast organiseerde het project wederzijdse leeruitwisselingen via internationale twinning-samenwerkingen, betrok het kinderen bij de evaluatie van herstelrechtprocessen en ging het in gesprek met belangrijke stakeholders over hun rol in het bevorderen van succesvolle en toegankelijke herstelrechtprocessen voor kinderen.

Dit project wordt mede mogelijk gemaakt door financiering van het Justitieprogramma van de Europese Commissie en wordt uitgevoerd door een ervaren team van zeven organisaties: Terre des hommes Roemenië, Terre des hommes – Regional Hub in Hongarije, Terre des

¹ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's, EU-strategie inzake de rechten van slachtoffers (2020-2025), COM(2020) 258 definitief. (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0258>)

hommes Hellas (Griekenland), het Europees Forum voor Restorative Justice (België), Restorative Justice Nederland (RJN), HALT (Nederland), en de Social Insurance Board (Estland).

Over de bewustmakingscirkels van i-RESTORE 2.0

Het kerndoel van het i-Restore 2.0 project is om kinderen in staat te stellen een grotere rol te spelen in maatschappelijke verandering en hun stem te laten horen in criminele of aanverwante kwesties die hen aangaan. In het kader van deze doelstelling hebben de uitvoerende partners van i-Restore 2.0 bewustmakingscirkels georganiseerd in scholen en het hoger onderwijs, om kinderen, jongeren en hun gemeenschappen te informeren over herstelrecht en hen te betrekken bij het reflecteren over de voordelen en uitdagingen van de toepassing ervan in onderwijs- en justitiële omgevingen.

In de jaren 2023 tot 2024 hebben 49 cirkels plaatsgevonden in Estland, Griekenland, Nederland en Roemenië, met meer dan 500 deelnemers, waaronder: leerlingen uit het basis-, voortgezet en hoger onderwijs en hun families; leraren en andere schoolmedewerkers; professionals op het gebied van jeugdrecht; praktijkmensen op het gebied van herstelrecht; maatschappelijk werkers; en jongeren met ervaringsdeskundigheid in jeugddetentie.

Met dit Awareness Circles' Storybook willen we onze lessen delen en de ervaringen van degenen die hebben deelgenomen op de voorgrond plaatsen. We hopen dat hun getuigenissen anderen zullen inspireren bij het verder bouwen aan een cultuur van verbinding en herstel die positieve relaties in stand houdt en waar elk kind wordt ondersteund in zijn volledige ontwikkeling en in het aannemen van een constructieve rol in de samenleving.

In een notendop...

Wat is herstelrecht?

Herstelrecht is een benadering om schade of het risico op schade aan te pakken door alle betrokkenen te betrekken bij het bereiken van een gemeenschappelijk begrip en overeenstemming over hoe de schade of het wangedrag kan worden hersteld en gerechtigheid kan worden bereikt². De **werkvormen** (zoals bemiddeling, herstelcirkels, conferencing) worden aangeboden en ingezet om schade aan te pakken in verschillende conflictgebieden, zoals justitie, onderwijs, vredesopbouw, gezinnen, organisaties en gemeenschappen.

Hoe versterkt herstelrecht de positie van kinderen?

Veel kinderen en jongeren experimenteren met grensoverschrijdend gedrag. Kinderen kunnen verder ook worden blootgesteld aan schade die door andere kinderen of volwassenen is veroorzaakt. Of ze nu dader worden of slachtoffer, gemeenschappen hebben de verantwoordelijkheid om hun groei te ondersteunen en hen te beschermen tegen geweld, door te zorgen dat ze toegang hebben tot **kindvriendelijke processen** die aangepast zijn aan hun behoeften en capaciteiten en hun rechten respecteren.

Herstelrecht is een benadering van rechtvaardigheid waarbij het **recht** van het kind **om gehoord te worden actief wordt toegepast**. Herstelrecht en de bijbehorende dialogische methoden nemen kinderen serieus en creëren een veilige omgeving voor hen om gehoord te worden, verantwoordelijkheid te nemen en betrokken te worden bij zaken die hen aangaan³. Herstelrechtprocessen worden ontwikkeld met aandacht voor de specifieke behoeften en mogelijkheden van de betrokken partijen. Ze bieden een flexibel proces, maar altijd op een niet-stigmatiserende en positie-versterkende manier. De basisprincipes zijn **vrijwilligheid**, **vertrouwelijkheid** en **neutraliteit** van de facilitators.

Herstelgericht werken met kinderen is **van toepassing in allerlei omgevingen** waar conflicten kunnen voorkomen, zoals thuis, op school, in sportclubs of andere gemeenschappen en in het

² Europees Forum voor herstelrecht. (2021). Handboek over waarden en praktijknormen van herstelrecht, Leuven, p.11 (https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2021-11/EFRJ_Manual_on_Restorative_Justice_Values_and_Standards_for_Practice.pdf)

³ Europees Forum voor herstelrecht (2020). Thematisch memorandum over herstelrecht en kinderrecht. Leuven, België. (<https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2020-11/Thematic%20Brief%20on%20Restorative%20on%20Child%20Justice.pdf>)

jeugdstrafrecht. Herstelrecht is waardevol om kwetsbare kinderen te beschermen en om kinderen in staat te stellen hun emoties te herkennen en te hanteren om conflicten en geweld te voorkomen (en/of erop te reageren). Om de implementatie van een herstelgericht en kindvriendelijk recht te ondersteunen, is het ook cruciaal om te werken aan de bevordering van een herstelgerichte cultuur (met taal, attitudes, enz.) in onderwijs- en gezinssituaties, waar kinderen en hun opvoeders dagelijks soft-skills kunnen hanteren in het omgaan met conflicten. Herstelrecht zou de voorkeursmanier moeten zijn om met geweld of conflicten tussen kinderen om te gaan, maar ook een nieuwe basis om bestraffende disciplinaire procedures in leeromgevingen te vervangen.

Wat zijn de voordelen van herstelgericht werken op school?

In de afgelopen decennia zijn herstelgerichte praktijken wereldwijd in scholen toegepast, waarbij de ontwikkeling en verspreiding van waarden als **geweldloosheid**, **samenwerking**, **verdraagzaamheid** en **respect** onder leerlingen en personeel, en ook in de bredere gemeenschap, werd bevorderd⁴. Onderzoek suggereert dat herstelgerichte praktijken ertoe kunnen bijdragen om scholen veiliger, inclusiever te maken en effectievere leeromgevingen creëren om te werken en te studeren⁵.

Herstelgerichte scholen worden gesteund door ontwikkelingen op het bredere domein van herstelrecht. Ze delen het gemeenschappelijke inzicht dat we allemaal diepgaand met elkaar verbonden zijn en dat gemeenschappen een gedeelde verantwoordelijkheid hebben in het opbouwen, onderhouden en herstellen van menselijke relaties.

Herstelgerichte praktijken in scholen bieden **een kader om samen** een positief klimaat **te creëren** waarin leerlingen kunnen leren en zich kunnen ontwikkelen, en waarin personeelsleden zich gesteund voelen in hun werkomgeving. Wanneer zich een incident of conflict voordoet, vragen herstelgerichte praktijken alle betrokkenen om verantwoordelijkheid te nemen en samen te werken aan manieren om verder te gaan en dingen recht te zetten. Op deze manier heeft iedereen een stem en wordt er naar iedereen geluisterd, waardoor er een gevoel van rechtvaardigheid en eerlijkheid ontstaat onder het personeel, de leerlingen en de families.

⁴ Speciale vertegenwoordiger van de secretaris-generaal inzake geweld tegen kinderen (2013). Het bevorderen van herstelrecht voor kinderen. New York: Verenigde Naties. (<https://violenceagainstchildren.un.org/file/2180/download?token=JR94W53U>)

⁵ Europees Forum voor Herstelrecht (2022). Thematische brief over herstelgerichte scholen. Leuven, België. (https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2022-11/Restorative_Schools_Brief_print.pdf)

Waarom is bewustmaking op scholen belangrijk?

Zoals blijkt uit het onderzoek dat werd uitgevoerd in het kader van i-RESTORE, zou het louter ontwikkelen van herstelrechtpraktijken geen impact hebben op kinderen als dit niet gepaard zou gaan met het garanderen dat deze modellen **effectief toegankelijk** zijn voor hen. Bewustzijn en attitudes ten aanzien van de waarden en praktijken van herstelrecht onder doorverwijzende instanties en de bredere gemeenschap blijken bepalende factoren te zijn bij het bevorderen of belemmeren van deze toegankelijkheid⁶. Een gebrek aan bewustzijn leidt vaak tot een gebrek aan vertrouwen van zowel professionals (in de onderwijs-, zorg- en justitiële sector) als de bredere bevolking, terwijl een groter bewustzijn waarschijnlijk zal leiden tot een positievere houding ten opzichte van herstelrecht.

Kinderen zijn de toekomst van onze gemeenschappen en scholen zijn ideale omgevingen om waarden als respect en verbondenheid te bevorderen en om instrumenten aan te reiken voor een positieve omgang met relaties en conflicten. Het verankeren van herstelgerichte benaderingen van conflictoplossing in scholen vergroot het bewustzijn van herstelrecht en kan op de lange termijn bijdragen aan een mentaliteitsverandering van bestraffende naar herstelgerichte manieren van conflictoplossing en het begrijpen van schade. Dat is de reden waarom we in het i-RESTORE 2.0 project, dat gericht is op toegankelijke, kwalitatief hoogstaande herstelrechtprocessen voor kinderen in Europa die in aanraking komen met de wet, ook aandacht besteden aan bewustmaking op scholen.

Hieronder leggen we uit wat er in de vier landen is verwezenlijkt. Elke partner identificeerde in zijn eigen context de beste scholen om erbij te betrekken en de aangeboden methoden voor de uitvoering.

⁶ Laxminarayan, M. (2014). Toegankelijkheid en initiatie van herstelrecht. Leuven: EFRJ.
(https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2019-11/accessibility_and_initiation_of_rj_website_0.pdf)

DE BEWUSTMAKINGS CIRKELS IN ESTLAND

Wat vond er plaats?

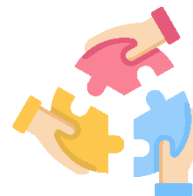
Tijdens het i-Restore 2.0 project werkten de Estse partners van de Social Insurance Board (SIB) samen met een basisschool in Tallinn, waar de bewustwordingscirkels werden uitgevoerd, waarbij in totaal 45 leerlingen van de hele school betrokken waren. De bewustwordingscirkels werden uitgevoerd in drie groepen, gericht op twee klassen van groep 6, met 20 leerlingen per klas (9-10 jaar oud), en 5 leerlingen van het 2^e jaar middelbaar onderwijs (14-15 jaar oud).

In totaal vonden er 12 bijeenkomsten plaats tussen de studenten van groep 6, waarvan 4 bijeenkomsten plaatsvonden in het academisch jaar 2022-2023 en 8 bijeenkomsten in het academisch jaar 2023-2024. De 5 studenten uit het middelbaar kwamen in totaal 15 keer bijeen, 5 keer in het academisch jaar 2022-2023 en 10 keer in het jaar 2023-2024. De groep leerlingen uit het middelbaar bestond uit leerlingen die vaak betrokken waren bij conflicten en controversieel gedrag op school, waaronder pesten.

Alle materialen die gebruikt werden bij het leiden van de cirkels werden door de begeleiders (sociale pedagogen van de school) zelf samengesteld. De begeleiders zijn ook vrijwillige herstelrechtbegeleiders bij SIB en ze zijn van plan om ook na het einde van het project met de jongeren te blijven werken op basis van herstelgerichte praktijken. De begeleiders zullen ook collega's van andere scholen blijven informeren over de mogelijkheden van herstelgerichte benaderingen en zijn zo vertrouwde experts geworden.

De bewustwordingscirkels met kinderen in de stad Tallinn waren gericht op het vergroten van hun kennis over het vreedzaam oplossen van conflicten en het voorkomen van pesten vanuit een herstelgerichte lens. Elke groep leerlingen nam deel aan verschillende bijeenkomsten, elk gericht op een specifiek onderwerp binnen het hoofdkader. Elke sessie duurde 45 minuten en soms werden twee sessies aan elkaar gekoppeld. Het programma voor elke ronde volgde een gestructureerd patroon dat in elke sessie hetzelfde was, inclusief een inleiding op het onderwerp van de sessie en een herinnering aan eerdere onderwerpen, discussie over het nieuwe onderwerp, een speelse benadering van het onderwerp, een sociometrische oefening en een samenvatting van wat er geleerd was. Hieronder staat een voorbeeld van het programma van een van de sessies:

- ✚ Inleiding. Het onderwerp van de sessie wordt gepresenteerd (thema: conflicten en pesten) – 7 min
- ✚ De leerlingen worden in 4 groepen verdeeld. Elke groep krijgt een A3-papier en een fluostift, waarop ze sleutelwoorden schrijven die volgens hen over conflicten gaan en aan de andere kant woorden die met pesten te maken hebben – 7 min.
- ✚ Discussie. Elke groep vertelt welke woorden ze hebben opgeschreven en waar en hoe ze conflicten of pesten tegenkomen in hun leven. Elke groep krijgt 5–20 minuten de tijd om te spreken.
- ✚ Stretch-oefening. Elk kind wordt gevraagd om de leerling te zoeken die ze het beste kennen in de klas en hun hand op zijn/haar schouder te leggen. Dan wordt de leerlingen gevraagd om de klasgenoot te zoeken die ze het minst kennen en ook hun hand op hun schouder te leggen en hem of haar iets over hem of haar te vragen dat ze graag willen weten. Daarna wordt de leerlingen gevraagd aan de groep te vertellen wie ze het meest en het minst kennen en wat ze over hen te weten zijn gekomen. – 10 min.
- ✚ Leerlingen praten over onderlinge conflicten en meningsverschillen thuis (bijv. ouders willen dat ik om 21.00 uur naar bed ga, maar ik kan niet slapen). Er wordt van de gelegenheid gebruik gemaakt om oplossingen te bedenken voor deze verhalen. Er wordt geluisterd naar de partijen, gedachten en gevoelens worden gedeeld, er wordt onderzocht wie er betrokken was en wat mogelijke oplossingen voor de situatie zijn. – 25 min.
- ✚ Dia's over pesten en conflicten worden gepresenteerd. Facilitators spreken en geven voorbeelden. – 3 min
- ✚ Voorbeelden via afbeeldingen. Er worden 9 afbeeldingen van emoties gedeeld. Deze beelden vreugde, opwindende, verdriet, verrassing, afkeer, woede, onzekerheid, schaamte en angst uit. Er wordt een discussie op gang gebracht door middel van de vraag "*hoe herkennen we de gevoelens van een ander?*". – 13 min
- ✚ Samenvatting van de dag. Sociometrische oefening. Kinderen worden gevraagd in een lange rij te gaan staan. De begeleider oppert stellingen die betrekking hebben op het onderwerp dat tijdens de sessie is behandeld. Wie denkt dat de uitspraak waar is, wordt gevraagd naar rechts te gaan, en wie denkt dat de uitspraak onwaar is, wordt gevraagd naar links te gaan. – 5 min
- ✚ Aan het einde van de sessie wordt de leerlingen gevraagd om een beoordeling van de sessie te geven. 0– Ik voelde me niet goed, het onderwerp was saai; 10– Het was een geweldige les, ik heb nieuwe kennis opgedaan. hurk, als je 0 voelt, en ga op je tenen staan en steek je handen omhoog, als je 10 voelt. Alle andere getallen liggen tussen deze twee posities.– 1 min

Welke lessen kwamen er voort uit de cirkels?

Door verschillende sessies met dezelfde groep leerlingen te geven, werd een dieper begrip van conflictoplossing mogelijk en werden waarheidsgetrouwe discussies en reflectie tussen leerlingen en leerkrachten gestimuleerd.

Als resultaat van de bewustmakingscirkels in de basisschool is er een groter bewustzijn ontstaan over de verschillen tussen pesten en conflicten bij de deelnemende kinderen. Ze begrijpen waarom conflicten vreedzaam moeten worden opgelost en hebben basisvaardigheden ontwikkeld. Ze begrijpen de gevolgen van pesten voor de gepeste, de pester en de omstanders. De woordenschat voor het benoemen van gevoelens is gegroeid.

Er werden ook enkele uitdagingen in de basisschoolgroep toen ze het concept van bemiddeling onder elkaar moesten uitproberen. In de rol van bemiddelaar hadden de kinderen de neiging om oplossingen aan te dragen en beoordelingen te geven. Het was moeilijk voor de kinderen om neutraal te blijven, omdat ze een kant wilden kiezen en beoordelen wie schuldig is en wie niet, en om oplossingen aan te reiken.

Sommige begrippen die volwassenen dagelijks gebruiken, kunnen voor kinderen een andere betekenis hebben. Kinderen konden het bijvoorbeeld moeilijk eens te worden over een definitie van het begrip "respect". Dit versterkt de noodzaak om een kindvriendelijke woordenschat te gebruiken en de taal aan te passen aan de behoeften van kinderen, inclusief hun leeftijd en capaciteiten.

De leerlingen in de middelbare groep kwamen in het project terecht vanwege pestincidenten. Na de tweede bijeenkomst in het academisch jaar 2022/23 waren er veranderingen merkbaar in het gedrag van de jongeren. Er kwam een einde aan pesten, er ontstonden onafhankelijke interesses, ze waren niet bang om hun gedachten en gevoelens te uiten in de groep, elkaars verschillen werden geaccepteerd. De grootste verandering was het einde van pesten en gewelddadig gedrag. Het gedrag van alle vijf leerlingen dit schooljaar is door de leerkrachten als zeer goed beoordeeld.

Wat waren de indrukken van de deelnemers?

"Ik weet wat pesten is en wat conflicten zijn. Ik weet dat conflicten toegestaan zijn en zullen gebeuren. Pesten is verboden"

(Student, groep 6)

"Ik moet conflicten zo oplossen dat niet alleen ik win, maar de ander ook."

(Student, groep 6)

"Het was een leuke les, heel anders, we konden veel praten".

(Student, groep 6)

"Als leerkracht ben ik blij dat de leerlingen van de klas kunnen deelnemen aan een project dat hun bewustzijn over herstelrecht zal vergroten."

(Leraar van groep 6)

"De beste ervaring was toen de sociale pedagogen een bezoekje brachten toen de studenten hard aan het werk waren. De leerlingen nemen dit project serieus en denken en discussiëren actief mee."

(Leraar van groep 6)

"Ik ben erg blij dat ik aan deze cirkels kan deelnemen. Ik voel me zelfverzekerder en beter. Ik heb vooral het gevoel dat ik weet hoe ik conflicten moet oplossen. Mijn probleemoplossende vaardigheden zijn verbeterd bij het omgaan met mijn eigen conflicten. Ik stel nu vragen om anderen beter te begrijpen. Ik heb het gevoel dat mijn ogen zijn geopend. Ik heb een bredere horizon."

(Student, 2^e middelbaar)

"In het begin dacht ik dat we alleen zouden praten over hoe we pestten, want zo is het begonnen. Ik had niet gedacht dat de onderwerpen zich zo zouden verspreiden en dat we zoveel nieuwe dingen zouden leren. Ik had geen verwachtingen, ik dacht dat het alleen om te plagen was. Ik vind ook de wedstrijden leuk, ik heb het gevoel dat ik hier zoveel van krijg."

(Student, 2^e middelbaar)

Het verhaal van Jüri en Kaarel

Jüri vond dat Kaarel (beiden deelnemers uit groep 6) hem al een hele tijd pestte. De laatste keer was een paar dagen geleden tijdens de muziekles, toen Kaarel naar Jüri toe kwam, zijn tas op een andere bank tilde, Jüri bij zijn nek greep en hem probeerde te wurgen. Met toestemming van de jongeren hebben we het conflict ter plekke aangepakt. Het conflict werd bemiddeld door deelnemers tussen de jongens en er vond ook de herstelcirkel na de eerste bemiddeling plaats met als doel alle betrokken partijen in de school een stem te geven. We vroegen Jüri om te beschrijven wat er volgens hem was gebeurd. Jüri vertelde zijn verhaal, maar Kaarel wilde steeds onderbreken en zei dat de dingen niet waren zoals Jüri beschreef. We legden uit dat de afspraak was dat we naar zijn verhaal zouden luisteren, dat Kaarel het er niet mee eens hoefde te zijn en dat degenen die het zagen dat ook niet hoefden, maar dat we wel moesten luisteren. We zijn verschillend en daarom zijn onze verhalen verschillend, ook al zaten we in dezelfde situatie. Luisteren was moeilijk voor Kaarel en hij had de steun van een volwassene nodig. Jüri uitte ook zijn gevoelens en gedachten, dat hij niet naar school wilde komen omdat hij bang was, dat hij vond dat hij thuis moest blijven en dat hij zijn moeder erover had verteld. Jüri dacht dat zijn vriend hem tegen Kaarel had beschermd en voelde zich dankbaar. Toen beschreef Kaarel zijn versie van wat er was gebeurd. Terwijl hij naar Jüri's verhaal luisterde, wilde hij ingrijpen en zei dat hij dat niet had gedaan, maar aan het einde van Jüri's verhaal beaamde Kaarel dat hij te veel had gedaan en zich slecht had gedragen. Kaarel beschreef ook zijn gedachten en gevoelens en verwoordde de impact op anderen die getuige waren van het incident. Kaarel bood een oplossing die ook bij Jüri paste. Ze spraken ook af wat er zou gebeuren als Kaarel en Jüri zich niet aan de afspraak zouden houden. Kaarel deed dat hij niet boos of kwaadaardig wil zijn, dat hij aardig wil zijn en dat hij soms niet weet hoe hij zich moet gedragen als hij boos wordt.

DE BEWUSTMAKINGS CIRKELS IN GRIEKENLAND

GRIEKENLAND

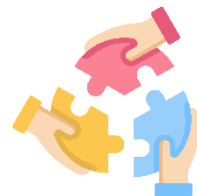
Wat vond er plaats?

Gedurende de maanden maart 2023 tot april 2024 hebben de Griekse partners van het i-Restore 2.0 project, van de organisatie Terres des hommes Hellas, 5 bewustmakingscirkels georganiseerd met leerlingen, schoolpersoneel en ouders, in de steden Chaidari, Chalkida, Elefsina en Paleo Faliro. De bewustmakingscirkels bereikten in totaal 126 deelnemers, waaronder 110 leerlingen uit de derde klas van de middelbare school en de eerste en tweede klas van de middelbare school, met leeftijden tussen 14 en 17 jaar oud, 1 oudervoorzitter van de schooloudervereniging en 14 personeelsleden van de school, waaronder docenten en directie.

De bewustmakingscirkels in Griekenland waren bedoeld om het concept van herstelrecht en herstelgericht werken met kinderen en jongeren te introduceren in de middelbare schoolomgeving, door leerlingen, ouders en schoolpersoneel actief te betrekken bij het nadenken en discussiëren over het onderwerp. Elke cirkel omvatte een inleiding tot het werk van Terre des hommes Hellas, tot het i-Restore 2.0 project en tot de theoretische achtergrond van herstelrecht en herstelgericht werken met kinderen en jongeren. De cirkels bevatten interactieve activiteiten die de actieve deelname van de betrokken studenten en het schoolpersoneel aanmoedigten, waaronder een ijsbreker in kleine groepen om gemeenschappelijke interesses/hobby's onder de deelnemers te ontdekken, een video over een voorbeeldcasus gevolgd door een gezamenlijke discussie en een rollenspelactiviteit van een herstelcirkel met een aansluitende reflectieronde over de rollen.

Deelnemers waren vooral enthousiast over de discussies na de casestudies en de rollenspellen. Tijdens de rollenspellen konden de deelnemers in de huid kruipen van betrokkenen bij een conflict en onderzoeken welke behoeften en gevoelens volgens hen zouden ontstaan tijdens een herstelgerichte ontmoeting. Deze activiteiten daagden de kijk van de studenten uit op het concept van rechtvaardigheid, hoe conflicten ontstaan en de impact ervan op henzelf en de mensen rondom hen, en de verschillende implicaties van strafmaatregelen en herstelgerichte praktijken inzetten tijdens de nasleep van schade.

Welke lessen kwamen er uit de cirkels voort?

De bewustmakingscirkels werden door de deelnemers als een succes beschouwd, waarbij de jongeren bijzonder betrokken waren bij de discussies en graag hun standpunten en vragen wilden uiten. Voor de meeste leerlingen was het concept van herstelrecht en de toepassing ervan op school en in het jeugdstrafrecht iets nieuws, aangezien ze meestal enkel van traditionelere strafmethoden om conflicten en overtredingen van de regels aan te pakken hadden gehoord.

In een van de middelbare scholen in het bijzonder hadden er verschillende incidenten van delinquent gedrag plaatsgevonden binnen de school, wat de reden was dat de directeur besloot om het personeel en de leerlingen deel te laten nemen aan de bewustmakingscirkels. Tijdens deze sessie waren maar weinig kinderen in contact gekomen met de term herstelrecht en de meesten hadden het moeilijk om de betekenis ervan te begrijpen, omdat ze voorstander leken te zijn van de meer traditionele – bestraffende – methoden van rechtspleging. Sommige jongeren uitten ontmoedigende standpunten, zoals dat ze het recht hebben om het recht in eigen handen te nemen als dat nodig is, waarbij ze enerzijds wetten en staatsmechanismen in diskrediet brengen en anderzijds geweld normaliseren en de effecten ervan op henzelf negeren. Aanvankelijk gaven sommige deelnemers uit deze kring aan dat ze liever niet deelnamen aan een bemiddelingssessie, tenzij dit betekende dat ze de rechtszaak konden vermijden. Maar er waren ook kinderen die zeiden dat een dergelijke aanpak hen nuttig leek, vooral vanuit het standpunt van het slachtoffer. Ondanks de mogelijke aanvankelijke aarzeling van de leerlingen in het begin, nam de meerderheid van de klas actief deel en werd er veel gediscussieerd over de verschillende meningen die de jongeren onderling hadden. Aan het einde van de sessie werd de leerlingen gevraagd om naar een sprookje te luisteren en vervolgens een aantal "eenvoudige" begripsvragen te beantwoorden, waarbij ze het goede of foute antwoord moesten kiezen. De vragen waren lastig en hoewel de jongeren zeker waren van hun antwoord, hadden ze de meeste vragen fout. Dit zorgde voor veel gelach en leidde tot een discussie over wat we echt horen en begrijpen en in hoeverre we kunnen luisteren en aandacht aan iemand kunnen schenken.

In een andere kring waren sommige leerlingen lid van het bemiddelingsteam van hun school en toonden ze grote belangstelling om meer te leren over herstelgerichte methodes. De deelnemers hadden verschillende percepties van wat rechtvaardig en verkeerd is, de

geschikte sancties voor incidenten en of ze de voorkeur gaven aan traditionele methoden om conflicten en overtredingen van de regels aan te pakken (bijv. opsluiting) of aan herstelrecht. Een casusvideo werd gebruikt om een constructieve discussie op gang te brengen over herstelrechtpraktijken in het jeugdstrafrecht. Reflecties gingen over de mogelijke gevoelens, behoeften en motivaties van slachtoffers en daders om deel te nemen aan een herstelrechtelijke ontmoeting. Over het algemeen zouden de meesten van hen willen deelnemen aan een herstelrechtproces als ze zelf betrokken waren bij een misdrijf of conflict. Vanuit het perspectief van de dader vonden ze het echter een lastige voorwaarde om te moeten luisteren naar wat men een ander heeft aangedaan.

Voor leerkrachten en ander schoolpersoneel leek de toepassing van herstelgerichte benaderingen om conflicten en incidenten in scholen aan te pakken positief gewaardeerd te worden. Een lid van het managementteam van een van de middelbare scholen meldde dat er verschillende geweldsincidenten tussen leerlingen waren geweest die tot spanningen binnen de gemeenschap hadden geleid, en erkende de voordelen van het toepassen van herstelrecht met jongeren in plaats van meer bestraffende benaderingen. Tijdens de eerste ronde waren de leerkrachten en de vertegenwoordiger van de ouder- en voogdijvereniging erg betrokken, noemden tekortkomingen van de gerechtelijke procedures in Griekenland met betrekking tot kinderen en stonden positief tegenover de aanbevelingen van de organisatoren. Er werden enkele vragen en zorgen gesteld en er vonden interventies plaats met betrekking tot het eerlijke proces, het succespercentage van herstelrecht, de toepassing ervan in Griekenland, de vrijwillige aard van de bijeenkomsten, of de dader die betrokken is bij een dergelijke procedure oprecht berouw toont en of de vervolging wordt stopgezet.

Wat waren de indrukken van de deelnemers?

Voorbeeldcasuïstiek en rollenspellen maakten uitgebreide discussies tussen de deelnemers mogelijk en zetten aan tot nadenken over hoe conflicten op school en binnen de gemeenschap beter kunnen worden aangepakt. De meeste studenten hadden nog nooit gehoord van herstelrecht of de principes ervan en ze hadden er niet aan gedacht dat een slachtoffer en een dader met elkaar in gesprek kunnen gaan. Nadenken over de mogelijkheid van dergelijke herstelgerichte ontmoetingen tussen kinderen leidde tot verschillende reacties. Sommige studenten argumenteerden dat het moeilijker kan zijn om herstelrecht toe te passen wanneer er kinderen bij betrokken zijn omdat ze onvolwassen zijn, en het kan zelfs moeilijker zijn wanneer de dader een volwassene is. Anderen argumenteerden echter dat het voor kinderen gemakkelijker kan zijn om deel te nemen omdat het voor hen gemakkelijker is om hun mening te veranderen, om niet gestigmatiseerd te worden en om later een baan te vinden.

Er werd ook nagedacht over het doel van een herstelrechtelijke bijeenkomst voor de deelnemers. Terwijl sommige studenten aanvoerden dat als de dader geen spijt heeft, het geen zin heeft, zeiden anderen dat het hoe dan ook zinvol kan zijn om elkaar te ontmoeten. Studenten vinden wel dat ontmoetingen moeten plaatsvinden in een vriendelijke en veilige omgeving, in aanwezigheid van een goed getrainde facilitator. Bij de discussie over de aanwezigheid van ondersteunende partijen in een herstelgerichte bijeenkomst, was er enige bezorgdheid over het betrekken van ouders/voogden. Sommige studenten vonden dat ouders/voogden niet aanwezig mochten zijn, omdat ze de neiging hadden om voor hun kinderen te spreken en hun uitingen zouden kunnen beperken. Andere studenten waren echter van mening dat als het slachtoffer minderjarig is, hij of zij een ouder/voogd nodig kan hebben om zich beschermd te voelen.

Tijdens de bespreking van voorbeeldcasussen meldden kinderen gevoelens van angst en schaamte aan de kant van het slachtoffer, maar ook mogelijks verlangens naar wraak als er niet genoeg tijd is verstreken tussen het incident en de herstelrechtbijeenkomst. De dader zou zich schuldig voelen, zich schamen en bang zijn om naar de gevangenis te gaan. Over het algemeen meldden de begeleiders dat het voor kinderen gemakkelijker was om zich in te leven in de rol van het slachtoffer en te denken vanuit het perspectief van het slachtoffer dan om zich te identificeren met iemand die iets verkeerd heeft gedaan. In die zin maakten de

leerlingen zich zorgen dat zonder een goede voorbereiding de ontmoeting met de dader intimiderend kan zijn voor het slachtoffer of zelfs nog meer trauma's kan veroorzaken. Ze zijn geneigd te geloven dat een herstelgerichte ontmoeting moeilijker is voor het slachtoffer dan voor de dader. Vaak was het moeilijk voor hen om de minderjarige dader te zien als zowel dader als slachtoffer, in plaats van alleen als iemand die iets verkeerd heeft gedaan. Sommige studenten voerden aan dat de dader misschien niet trouw is in zijn verontschuldiging tijdens het herstelrecht en "ermee wegkomt" zonder ernstige gevolgen, hoewel ze ook aangaven dat het een moeilijke voorwaarde lijkt om te luisteren naar wat je een ander hebt aangedaan.

Door deze kringen werd het duidelijk dat er verschillende vooroordelen bestaan onder de kinderen over wat eerlijk of rechtvaardig is. Aan het begin van de rondes zeiden sommige kinderen vaak dat een herstelbijeenkomst niets zou veranderen en dat alleen een strengere straf gunstig zou zijn. De moeilijkheid ligt in het feit dat de heersende opvattingen in het land en de samenleving die van straf, individualiteit en het verwijderen van de dader uit de gemeenschap zijn. Deze mening werd echter in twijfel getrokken tijdens de bewustmakingscirkels en het perspectief van de meeste betrokken deelnemers veranderde.

"Herstelrecht is een manier waarop de dader en het slachtoffer in elkaars positie worden geplaatst en met elkaar delen hoe ze het incident hebben ervaren. Het is een soort interventie die nodig is, dus er worden verklaringen en antwoorden gegeven."

(Student, 14 jaar oud)

"Gerechtigheid herstellen op verschillende manieren, buiten de rechtbank, door
zowel de dader als het slachtoffer te helpen"

(Student, 16 jaar oud)

"Ik denk dat het goed is dat je kunt praten met de persoon die je pijn heeft
gedaan."

(Student, 15 jaar oud)

DE BEWUSTMAKINGS CIRKELS IN **NEDERLAND**

NEDERLAND

Wat vond er plaats?

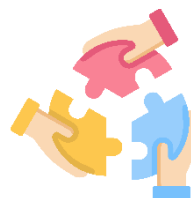
In Nederland werden 8 bewustwordingscirkels gefaciliteerd door medewerkers van de organisatie Restorative Justice Nederland (RJN) in de maanden februari 2023 tot juni 2024, gericht op diverse onderwijsinstellingen. Deze kringen bereikten meer dan 100 deelnemers, waaronder middelbare scholieren, universiteitsstudenten (rechten, maatschappelijk werk en geïntegreerde veiligheidsstudies), schoolpersoneel, maatschappelijk werkers, jeugdreclasseringswerkers, jongeren met levenservaring in jeugdgevangenissen, praktijkmensen van herstelrecht, leraren en trainers van de methodiek vreedzame scholen⁷ (de CED-groep), en leden van de Child Advisory Board (CAB) van het i-Restore 2.0 project⁸.

De bewustwordingscirkels op scholen die in Nederland werden georganiseerd waren onderdeel van de strategie om jongeren en studenten te betrekken bij het werk van RJN en hen kennis te laten maken met herstelrecht en herstelgerichte praktijken, maar ook om professionals en docenten van middelbare scholen en hogescholen te betrekken die de implementatie van herstelrecht op hun respectievelijke werkplekken kunnen bevorderen. Er werd besloten om de focus niet op basisscholen te leggen omwille van de leeftijd en maturiteit van de kinderen. Men was van mening dat het betrekken van jongere kinderen een ander programma zou vereisen dan dat voor middelbare scholieren en jongvolwassenen, en veel basisscholen in Nederland werken al met de vreedzame school methode die gebaseerd is op herstelrechtelijke principes en praktijken, zoals peer mediation. Leraren en coaches van de methode van de vreedzame school, de CED-groep, werden echter uitgenodigd voor een kring, met als doel het bewustzijn te vergroten over hoe hun werk ook deel uitmaakt van de beweging van herstelrecht en gebruik maakt van herstelgerichte benaderingen.

⁷ De **Vreedzame School** is een schoolbrede aanpak voor basisscholen, gericht op het cultiveren van een democratische gemeenschap waar de stem van kinderen wordt gehoord en waar kinderen en leerkrachten leren om conflicten constructief op te lossen. Leerlingen worden betrokken bij en leren verantwoordelijkheid te nemen voor het welzijn van de sociale omgeving van hun gemeenschap. De Vreedzame School is een Nederlands programma dat is ontwikkeld door de CED-groep, een stichting zonder winstoogmerk in Nederland. Zie meer: <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/282065/The%20peaceable%20school%20a%20description.pdf>

⁸ De **Child Advisory Boards** (CAB's) zijn via het project in elk doelland opgericht om de mening van kinderen te integreren in de implementatie van activiteiten. Ze brengen kinderen en jongeren samen die geïnteresseerd zijn in het rechtssysteem of er mogelijk mee te maken hebben gehad. We trainen hen in de concepten van herstelrecht, raadplegen hen over projectactiviteiten en -materialen en stellen hen in staat om pleitbezorgers voor kinderen te worden.

De inhoud, het tijdsbestek en de methodologie van de rondes werden aangepast aan de verschillende doelgroepen en hun eerdere kennisniveau over het onderwerp. De programma's hadden echter een vergelijkbare structuur. Ze begonnen allemaal met een inleiding door de facilitatoren en een openingscirkel met een talking stick, waarin de deelnemers zichzelf konden voorstellen en hun reeds bestaande kennis over herstelrecht of primaire associaties bij het horen van de term konden delen. Daarna legden de facilitatoren een aantal basisprincipes van herstelrecht uit, principes, waarden, verschillende vormen en specifieke aspecten van herstelrecht voor jongeren en herstelgerichte benaderingen in scholen. Er werden video's getoond en voorbeeldcasussen besproken om het begrip te vergroten en de praktijk tastbaarder te maken. Elke kring kreeg ook de tijd om na te denken over vragen of stellingen met betrekking tot herstelrecht in hun (school)omgeving, de toegankelijkheid ervan en de voordelen en uitdagingen. Het doel van dit onderdeel was het stimuleren van verdere samenwerking en implementatie van herstelgerichte praktijken in deze scholen en het identificeren van cruciale hulpmiddelen of uitdagingen die deze inspanningen in educatieve omgevingen vergemakkelijken of ondermijnen. Elke sessie eindigde met een afsluitende kring met behulp van een "talking stick", waarbij het publiek werd gevraagd wat ze hadden geleerd en mee naar huis of terug naar hun werk/school zouden willen nemen.

Welke lessen kwamen er uit de cirkels?

De bewustmakingscirkels in Nederland richtten zich op een heterogene groep deelnemers, waarbij verschillende methodologieën nodig toegespitst op hun achtergrond en behoeften. De inhoud richtte zich op herstelrecht, de waarden en praktijknormen ervan, en de implementatie van herstelgerichte benaderingen met jongeren, zowel in schoolomgevingen als binnen het jeugdstrafrecht.

De organisatoren genoten van het faciliteren van de cirkels en het zien van de gretigheid van de studenten, leerkrachten en andere professionals om te leren over herstelrecht. Er werd gerapporteerd dat de meeste deelnemers nog nooit van herstelrecht hadden gehoord, er heel weinig over wisten of sommige waarden en praktijken in hun eigen werk herkenden, maar het nooit in verband hadden gebracht met herstelrecht. Ze zien nu in dat een deel van hun werk in scholen of universiteiten eerder herstelgericht is en veel deelnemers gaven aan dat ze de ambitie hebben om hun herstelrechtpraktijken verder te ontwikkelen. Voor velen was het een 'eyeopener' en een vertrekpunt om meer over het onderwerp te weten te komen.

Leerkrachten van de methodologie voor vreedzame scholen waren verrast om te zien hoezeer hun werk rond burgerschap, het aanpakken van conflicten in de scholen door middel van peer-tot-peer bemiddeling past in het bredere concept van herstelrecht. Ze raakten geïnspireerd door sommige van de gebruikte materialen en gaven aan dat ze wensten een deel ervan te gebruiken in hun eigen programma's en curricula voor vreedzame scholen en buurten.

Cirkels werden ook verwelkomd door de leerkrachten van een gespecialiseerde middelbare school voor kinderen met gedragsproblemen, die vaak een criminele achtergrond hebben, in jeugdzorg zitten en/of een jeugdreclassering ondergaan. Deze sessie werd geïnitieerd op verzoek van de school, die interesse toonde in het werken met herstelrechtmethodieken in hun schoolomgeving en daarbuiten, nadat twee van hun ambulante begeleiders waren begonnen met een mediationtraining. De discussies richtten zich op de mogelijke implementatie van herstelgerichte praktijken, zoals peer mediation en jongerenrechtbanken in scholen, wat voor de meesten van hen een relatief nieuwe en openbarende methodologie was die veel interesse wekte. Leerkrachten dachten na over hun eigen werk en wat er in de toekomst nog meer gedaan of verbeterd zou kunnen worden. Ze toonden interesse om contact op te nemen met de organisatie die jeugdrechtbanken in Nederland faciliteert, die

ook op een herstelrechtelijk manier werkt, om deze praktijk op hun school in te voeren, aangezien ze te maken hebben met veel disciplinaire incidenten die op een meer veerkrachtige, versterkende en duurzame manier moeten worden afgehandeld. Hoewel ze twijfelden over de geschiktheid van hun jongeren voor de methodologie, waren ze het erover eens dat een soortgelijke, meer op maat gemaakte versie misschien geschikt zou kunnen zijn voor het cognitief en maturiteitsniveau van hun specifieke groep leerlingen.

De bewustmakingscirkels wekten ook de interesse van studenten uit het hoger onderwijs. Na hun deelname aan de cirkels, rapporteerden de studenten een beter begrip van het concept van herstelrecht en de praktische implementatie ervan met kinderen en jongeren. Een belangrijk doel van deze rondes was het overbrengen van het feit dat herstelrecht, in het bijzonder voor kinderen en jongeren, een kinderrechtenkwestie is, dat het traumagericht werk omvat en dat ze aspecten ervan kunnen implementeren in hun studies en toekomstige jobs. Sommige studenten wilden graag meer informatie en beaamden zelfs dat ze hun thesis over het onderwerp zouden willen schrijven.

De lessen van de bewustwordingscirkels gingen verder dan de implementatie van herstelrecht in het onderwijs. In een van de kringen gingen jongeren met ervaringsdeskundigheid in justitiële jeugdinrichtingen en professionals uit het jeugdstrafrecht met elkaar in gesprek om na te denken over de manieren waarop (kansen)ongelijkheid tot uiting komt in Amsterdam, de mogelijke impact daarvan op het traject van jongeren in het jeugdstrafrecht en de rol die herstelrecht kan spelen bij het aanpakken van deze problemen. Voor deze sessie organiseerden facilitators van Restorative Justice Nederland een focusgroep over de resultaten van een onderzoeksproject waaraan zij hadden deelgenomen. Er werd een begrijpelijke en kindvriendelijke visuele weergave van die resultaten gemaakt, zodat de deelnemers collectief konden discussiëren en oplossingen konden bedenken voor de gepresenteerde kwesties. Herstelrecht werd diepgaand besproken, zowel op het niveau van de rechtszaak en de gevangenisstraf, als op het niveau van de reclassering en justitie, om grip te krijgen op dit fenomeen met jongerenparticipatie, om meer vertrouwen te creëren tussen rechtshandhaving en bepaalde bevolkingsgroepen (bijv. cirkels), en om het preventief te implementeren als hulpmiddel voordat zaken escalatie (bijv. gemeenschapsrechtbanken, politiebemiddeling, Halt). De facilitatoren wilden dat de ervaren jongerenexperts de kracht van hun stem zouden begrijpen en hen in staat zouden stellen om een agent van verandering te zijn. Deelnemers begrepen de waarde van en hun recht op herstelrecht en de potentiële

voordelen die ze konden verwachten bij zulke processen. Verder deden ze actief mee aan het bedenken van oplossingen om de besproken kwesties aan te pakken.

Jongeren van het Nederlandse jongerenpanel van het i-Restore 2.0 project werden ook uitgenodigd om deel te nemen aan een cirkel met leden van een van de belangrijkste herstelrechttaanbieders in Nederland. Als onderdeel van het project hadden de jongeren al veel sessies besteed aan het leren en verspreiden van informatie over herstelrecht, dus was er geen voorafgaande presentatie nodig voor deze cirkel. De focus van deze sessie was voor de jongeren om feedback en suggesties te geven over de aanpak van de organisatie. Tijdens de sessie kregen de jongeren de opdracht om na te denken over welke strategieën het meest succesvol waren bij hun leeftijdsgenoten, die het de laatste jaren helaas moeilijker hebben om herstelrechtdiensten te vinden en er beroep op te doen (sinds de start van Covid zijn er minder bemiddelingsverzoeken en minder doorverwijzingen, ondanks dat het aantal geschikte zaken niet is gedaald). Tijdens deze sessies leerden de jongeren over het belang van het aanbod van de organisatie, over herstelbemiddeling voor hun leeftijdsgenoten, het belang van hun unieke inzicht en de waarde van hun stem en feedback (empowerment). De jongeren werden gestimuleerd om hun eerlijke en kritische mening te geven. Nadien volgden de organisatoren hen op over hoezeer hun feedback gewaardeerd werd door de communicatieafdeling van de organisatie en hoe hun visie opgenomen werd als centraal punt in de aanpak van de youth-outreachstrategie van de organisatie.

Wat waren de indrukken van de deelnemers?

"Er moet actief moeite gedaan worden om mensen aan te moedigen om deel te nemen aan herstelrecht, maar ze moeten er 100% uit eigen beweging zijn. Op die manier kunnen ze vrijwillig deelnemen vanuit de nodige houding omdat ze er daadwerkelijk open voor staan. Aanmoedigen en informeren is ook belangrijk, omdat het waarschijnlijke antwoord in het begin vaak nee is. Ik zou nee hebben gezegd als ik niet goed geïnformeerd was"

(Student hoger onderwijs)

"Op de afdeling van de forensische kliniek waar ik stage loop, onderging iemand een bemiddelingstraject met zijn vriendin en dat had een prachtig positief effect op de rest van zijn tijd in detentie en zijn rehabilitatie."

(Student hoger onderwijs)

"Meer mensen van mijn leeftijd zouden dit moeten weten, ik ben blij dat ik het meer onder hun aandacht kan brengen zodat ze de hulp kunnen vinden die ze nodig hebben."

(i-RESTORE 2.0 Jongerenpanellid)

"Ik herken dit allemaal, maar heb nooit begrepen hoe nauw mijn werk verbonden was met deze herstelrechtbeweging."

(Trainer van de methodologie vreedzame scholen)

"Mijn eerste gedachte is natuurlijk, kan het wel met onze 'specifieke doelgroep' van jongeren? Het zijn kleine herrieschoppers en we gaan er altijd van uit dat ze vanwege hun aanleg of cognitieve capaciteiten ongeschikt zijn voor dit soort peer-to-peer werk en het nemen van verantwoordelijkheid, maar neem het voorbeeld van YesWeCan Clinics (verslavingskliniek voor uitbehandelde jongeren met indrukwekkende succespercentages) met een herstelgerichte aanpak: daar kan het. Wat gebeurt er als we deze jongeren echte verantwoordelijkheid geven? Onderschatten we onze kleine 'herrieschoppers' misschien niet?"

(Docent op middelbare school met aanpak op maat met kwetsbare jongeren)

"Onze studenten worstelen met het overwinnen van hun struikelblokken en uitdagingen uit het verleden in de vorm van trauma. Veel van wat we proberen te doen is proberen veerkracht in hen te faciliteren en te voeden, en jullie

herstelrechtwerk lijkt heel nuttig voor dit doel."

(Docent op middelbare school met aanpak op maat voor kwetsbare jongeren)

"Ik presenteerde een casus om het conferentiemodel te demonstreren dat in Noord-Ierland wordt gebruikt. De vragen van de studenten waren intelligent en ze leken oprecht geïnteresseerd in herstelrecht".

(Pleitbezorger van herstelrecht en spreker tijdens de kringen met studenten uit het hoger onderwijs)

Aan het einde van de sessies namen de deelnemers deel aan een afsluitcirkel waarin hen werd gevraagd naar hun tevredenheid over de activiteiten, wat ze hadden geleerd en of ze een woord of een paar slotreflecties konden delen over wat ze tijdens de sessie hadden ontdekt en zouden willen meenemen naar hun klas, werkomgeving of zelfs in hun persoonlijke leven. De feedbackwoorden die we het meest hoorden waren onder andere:

"interessant", "inzichtelijk", "veelbelovend", "nieuw", "revolutionair", "dit hebben we nodig", "ik wil meer weten", "peer mediation", "(we hebben meer) jeugdrechtbanken nodig" en "krachtig".

DE BEWUSTMAKINGS CIRKELS IN ROEMENIË

ROEMENIË

Wat vond er plaats?

In de maanden februari 2023 tot april 2024 heeft het team van Terres des hommes Roemenië in het kader van het i-Restore 2.0-project 9 bewustmakingscirkels georganiseerd in twee middelbare scholen in Boekarest. Van de 9 bewustmakingscirkels werden er 4 gehouden met leerkrachten en schoolpersoneel, 3 met middelbare scholieren, 1 met ouders en voogden, en 1 gezamenlijk met studenten en leerkrachten. Deze kringen bereikten ongeveer 90 docenten van middelbare scholen uit verschillende onderwijsgebieden, 95 middelbare scholieren en meer dan 15 ouders en voogden van leerlingen van dezelfde scholen.

De bewustmakingscirkels die in Roemenië plaatsvonden, waren vooral gericht op het introduceren van het concept van herstelrecht en de deelnemers te betrekken bij het verkennen van de voordelen van het implementeren van herstelgerichte benaderingen voor conflicten en geweld in de op school. De cirkels maakten ruimte voor de deelnemers om een open dialoog aan te gaan en na te denken over de uitdagingen van de traditionele methoden van conflictoplossing en de mogelijkheden die herstelgerichte interventies in de toekomst voor de scholen zouden kunnen opleveren.

In de afgelopen jaren heeft de toepassing van herstelgerichte benaderingen zich wereldwijd verspreid en is de doeltreffendheid ervan in diverse contexten bewezen, inclusief in het rechtssysteem en in onderwijsomgevingen. Op basis van de gerapporteerde voordelen en positieve resultaten van de toepassing ervan hebben verschillende landen aanbevelingen voor het gebruik van herstelgerichte benaderingen in hun onderwijsbeleidsdocumenten opgenomen. Ook in Roemenië zijn met succes experimentele projecten uitgevoerd waarin deze praktijken zijn getest, ook binnen het onderwijs. Het huidige interventiemodel bij conflicten en geweld op scholen in Roemenië blijft echter overwegend bestraffend. Deze context heeft geleid tot de noodzaak om collectief na te denken over positievere interventiemodellen die rekening houden met de standpunten en behoeften van alle leden van de schoolgemeenschap, met name die van kinderen en jongeren.

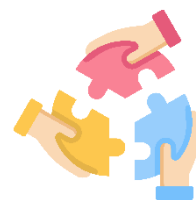
Door middel van interactieve discussies begrepen de deelnemers dat het opbouwen en onderhouden van betekenisvolle relaties een gezamenlijke inspanning is en dat hun standpunten van vitaal belang zijn bij het vinden van mogelijkheden om de huidige interventiemechanismen en het algemene schoolklimaat te verbeteren. De begeleiders onderzochten samen met leerlingen, leerkrachten en familie de emotionele en cognitieve

context van situaties die als schadelijk worden beschouwd en de impact ervan, waardoor ze meer inzicht kregen in de problemen met betrekking tot geweld op school waar leerlingen regelmatig mee te maken krijgen en mogelijke benaderingen om het effect van deze problemen te verminderen. In deze discussies spraken de leerlingen eerlijk over situaties die ze tegenkwamen op school en hoe ze zich vaak "niet gehoord" voelden. Leerlingen werden ook aangemoedigd om ideeën te uiten over de voordelen van herstelgerichte praktijken en om na te denken over concepten als 'schuld' versus 'verantwoordelijkheid' en 'sanctie' versus 'herstel'.

De behoeften binnen het systeem werden ook samen met de leerkrachten onderzocht. Er is een gedeelde overtuiging onder de leerkrachten dat geweld in scholen de laatste jaren toeneemt (zowel qua diversiteit aan soorten conflicten als in de zichtbaarheid ervan) en dit heeft de noodzaak gecreëerd om de methoden om deze situaties aan te pakken te diversifiëren. Tijdens de rondes met leerkrachten werden presentaties, informatieve video's en de analyse van voorbeeldcasuïstiek geïnspireerd door echte voorbeelden gebruikt om leerkrachten uit te leggen wat herstelgerichte praktijken inhouden, hoe belangrijk het is om ze in scholen toe te passen, en om een open dialoog te bevorderen over hun behoeften en standpunten, en die van leerlingen, bij het ondersteunen van een constructieve schoolomgeving. Sommige leerkrachten konden zich vinden in de principes en modellen van de voorgestelde herstelgerichte benaderingen en gaven aan dat ook zij in hun activiteiten een benadering hanteren die rekening houdt met de behoeften van leerlingen en hen in staat stelt hun eigen mening te uiten. Er waren ook leerkrachten die van mening waren dat ongepast gedrag in de schoolomgeving harder moet worden aangepakt en sneller moet worden bestraft, in overeenstemming met de huidige schoolregels. Terwijl alle deelnemers openheid en interesse toonden in voorbeelden van de toepassing van herstelgerichte praktijken in scholen, werd het duidelijk dat het toepassen van elke nieuwe interventiemethode een behoorlijke periode van leren, uitproberen, constante uitwisseling van ideeën en passend evalueren vereist.

Ouders en voogden van middelbare scholieren vonden het ook leuk om uitgenodigd te worden om hun rol te verkennen in het proces van het creëren van meer respectvolle en veilige scholen, en in het opbouwen van een meer constructieve samenleving. Lessen uit de toepassing van herstelgerichte methoden voor conflictoplossing op scholen kunnen ook vertaald worden naar de privésfeer, wat een transformerend effect heeft op de kwaliteit van interpersoonlijke relaties die niet alleen de klaslokalen, maar ook de gemeenschap in het algemeen ten goede komen.

Welke lessen kwamen er uit de cirkels?

Studenten

Studenten kregen de kans om te leren van het werk van Terres des hommes in Roemenië, vooral via het i-Restore 2.0 project, op het gebied van herstelrecht en herstelgerichte praktijken met kinderen en jongeren. Jongeren waren open en betrokken in de dialoog, gaven voorbeelden uit hun persoonlijke leven over hoe hun fouten werden behandeld door volwassenen (ouders of leerkrachten) en dachten na over de vernieuwingen die worden voorgesteld door herstelgerichte benaderingen. De cirkels werden relevant beschouwd voor de behoeften van de leerlingen tegemoet te komen en dit was zichtbaar in hun bereidheid om te debatteren over de kwesties waarmee ze geconfronteerd werden, om hun meningen te uiten (zelfs wanneer het soms een uitdaging voor hen was om naar elkaar te luisteren) en in de betekenisvolle ideeën die werden uitgedrukt als 'geleerde lessen'. Onder andere waren sommige ideeën die de studenten als relevant beschouwden:

- ✚ de noodzaak om meer en geduldiger met elkaar te communiceren;
- ✚ de noodzaak om een situatie zorgvuldig te analyseren voordat je conclusies trekt;
- ✚ de mogelijkheid om problemen rustig en zonder te schreeuwen op te lossen en dat dit helpt om relaties te verbeteren;
- ✚ het belang van luisteren naar alle mensen die betrokken zijn bij een conflict, aangezien communicatie essentieel is om problemen te begrijpen;
- ✚ het belang van een derde onafhankelijke persoon om te bemiddelen in een conflict;
- ✚ dat vergeving goed is en dat luisteren, begrip en empathie de sleutels zijn tot het oplossen van problemen en fouten;
- ✚ het belang van een andere manier om fouten te herstellen en dat je van fouten kunt leren.

Aan het eind evalueerden de studenten hun ervaring met trefwoorden als "interessant", "nuttig", "educatief debat", "nieuwe dingen", "geduld", "respect", "begrip", "persoonlijke ontwikkeling". De conclusie van sommige studenten was dat het voor een aangename onderwijsomgeving nodig is om bepaald gedrag te veranderen en dat deze verandering bij elk van hen moet beginnen. Zoals een student zei: "verandering begint bij onszelf".

Leraren

Drie van de bewustmakingscirkels werden uitgevoerd met leerkrachten en schoolpersoneel van verschillende domeinen (aardrijkskunde, vreemde talen, sociaal-menselijke wetenschappen, godsdienst, sociologie, biologie, wiskunde, documentatie). De relevantie van herstelgerichte benaderingen werd door de leerkrachten zowel begrepen vanuit het perspectief van het interventiekader als vanuit het perspectief van de waarden die ze bevorderen en creëren: "motivatie", "herstel", "leren", "luisteren", "mogelijkheden", "empathie", "behoeften vervullen", "eigenaarschap", "aanpassing", "bewustzijn", "waarden" en "nieuw perspectief". Ze waren vooral geïnteresseerd om meer te leren over hoe herstelgerichte praktijken vertaald konden worden naar hun scholen, aangezien velen van hen nog nooit van dit kader gehoord hadden en de toepasbaarheid ervan nog niet begrepen. Uit de gepresenteerde voorbeelden en de casuïstiekbesprekingen begrepen ze de verschillen tussen de klassieke aanpak, zoals vastgelegd in de schoolreglementen, en de herstelgerichte benaderingen die door Terres des hommes werden gepresenteerd. De discussies richtten zich op de huidige schoolprotocollen voor de aanpak van conflicten en sommige leerkrachten realiseerden zich dat het niveau van informatie en begrip over de toepassing van deze regels onderling verschilde, wat vaak leidde tot verschillende manieren om ze toe te passen. Er werden ook voorbeelden gegeven van hoe interventies en maatregelen die in de schoolreglementen zijn voorzien, gekoppeld kunnen worden aan herstelgerichte praktijken, om zo een positief, participatief en constructief kader voor de interventie en besluitvorming op te bouwen.

Leerkrachten verklaarden dat de cirkels hun perspectief veranderden, onder andere door hen de kans te geven hun aandacht te richten op dingen die ze wel wisten maar verwaarloosden. Ze zeiden dat de activiteiten hen een nuttig kader boden voor reflectie en zelfreflectie, een kans om niet alleen individueel na te denken maar ook met anderen uit te wisselen, en "deuren, vensters naar andere perspectieven" te openen. Enkele andere trefwoorden die gebruikt werden om hun ervaring te beschrijven waren: "nut", "zelfreflectie", "eigenaarschap", "emotionele impact" en "verandering van perspectief". Aan het eind zeiden de leerkrachten dat de cirkels erg leerzaam en nuttig waren, met elementen van nieuwigheid en creativiteit die een openbarende impact hadden. Ze waardeerden ook de positieve energie die tijdens de discussies werd opgebouwd. Over het algemeen waren ze van mening dat er bewustmakingsactiviteiten over herstelgerichte praktijken zouden moeten worden uitgevoerd voor al het personeel in de scholen, aangezien de toepassing van deze praktijken speciaal opgeleid personeel zou vereisen. Men staat open voor toekomstige activiteiten op dit gebied, omdat ze noodzakelijk en nuttig worden geacht in het kader van de bijscholing. De

deelnemers toonden interesse om deel te nemen aan bredere opleidingsactiviteiten over herstelgerichte benaderingen in scholen om beter te begrijpen hoe ze werken en om trainers te worden voor anderen op dit gebied.

Gezinnen

Ouders en voogden van leerlingen die deelnamen aan de kringen stonden open voor de gepresenteerde informatie en wilden de concepten begrijpen en hoe herstelgerichte praktijken kunnen worden toegepast in de schoolomgeving. Deelnemers gaven aan dat de gedeelde informatie "erg nuttig was en dat de aanpak op een professionele manier werd uitgevoerd". Ze konden zich vinden in de herstelgerichte principes, waren het erover eens dat het noodzakelijk en dringend is om de interventiemethoden in de schoolomgeving te diversifiëren (zowel voor conflictpreventie als voor conflictoplossing), en dat de herstelgerichte praktijken waarover ze geïnformeerd werden een positieve en constructieve oplossing bieden die "in alle scholen geïmplementeerd zou moeten worden". De relevantie van herstelgerichte praktijken werd door de ouders ook beschouwd als nuttig "voor de persoonlijke ontwikkeling van kinderen" en met potentieel voor het veranderen van de houding van volwassenen ten opzichte van de opvoeding van kinderen in de toekomst. Ouders begrepen dat de toepassing van herstelgerichte praktijken een gezamenlijke inspanning vereist, en dat er verandering nodig is op individueel, gezins-, school-, besluitvormings- en gemeenschapsniveau, en ze willen graag deel uitmaken van deze verandering. Ze zeiden dat dergelijke activiteiten zeer nuttig zouden zijn in het klassenmanagement en in alle scholen georganiseerd zouden moeten worden. Vanuit dit perspectief is het noodzakelijk dat ouders en ouderverenigingen betrokken worden bij alle toekomstige activiteiten om herstelgerichte praktijken te bevorderen en/of toe te passen.

Wat waren de indrukken van de deelnemers?

"We hebben geleerd hoe belangrijk het is om te luisteren naar alle mensen die betrokken zijn bij een conflict en dat dit een teken van respect is."

(Middelbare scholier)

"Begrip, empathie en luisteren zijn de sleutel tot het oplossen van problemen en fouten."

(Student, 10th middelbare school)

"Ik denk dat het nuttig zou zijn om lessen over herstelrecht te hebben op de middelbare school, vooral in lessen over persoonlijke ontwikkeling en leiderschap. Ik denk dat het schoolhoofd hierin getraind zou moeten worden, het zou goed zijn om cursussen voor schoolhoofden te maken."

(Student, 10th middelbare school)

"Ik zou deze herstelrechtpraktijken toepassen in mijn gezin. Als het gaat om een fout, bijvoorbeeld een fout van mijn jongere zusje, zou ik het concept van straf willen vervangen door leren van de fout en zelfreflectie."

(Student, 10th middelbare school)

"Herstelgerichte praktijken zouden het eerste moeten zijn waartoe we ons wenden bij het omgaan met conflictsituaties (...). De discussie van vandaag heeft een zaadje in me geplant en mijn perspectief veranderd door me de positieve effecten en de beperkingen van herstelgerichte praktijken te laten zien."

(Leraar middelbare school)

"Ik voelde me verbonden, geïnspireerd om beter te ondersteunen, met nieuwe, bruikbare ideeën."

(Leraar middelbare school)

"Ik denk dat het belangrijk is dat mensen zich vanaf het begin bewust zijn van hun eigen menselijkheid. En de herstelgerichte aanpak kan belangrijke stappen zetten in de richting van het herontdekken van onze menselijkheid."

(Leraar middelbare school)

"Roemenië heeft zoveel mogelijk van deze programma's nodig. Door de gedeelde mentaliteit te veranderen, veranderen we de wereld!"

(Ouder/wettelijke voogd)

"Het opende mijn ogen voor het gedrag van deze jonge generatie.

Betrokkenheid moet van alle kanten komen: school, ouders, kinderen."

(Ouder/wettelijke voogd)

"Ik denk dat deze bijeenkomst me heeft geholpen om te leren omgaan met conflicten".

(Middelbare scholier)

"We zouden allemaal meer kunnen doen om iedereen bewust te maken van zijn rol in de sociale groep waartoe hij behoort".

(Leraar middelbare school)

Eindreflecties

De bewustmakingscirkels over herstelrecht en de toepassing ervan in scholen werden in elk land enthousiast onthaald door de leerlingen, hun families, het schoolpersoneel en andere professionals die eraan deelnamen. Deze cirkels creëerden de ruimte, vaak voor de eerste keer, om gezamenlijk na te denken over hoe herstelgerichte praktijken kunnen bijdragen aan het creëren en in stand houden van vreedzame en effectieve leeromgevingen. De betrokken onderwijsinstellingen waardeerden het werk dat met hun personeel en studenten werd uitgevoerd als positief, en de meesten stelden voor om soortgelijke activiteiten opnieuw te laten plaatsvinden en zo hun andere studenten en schoolpersoneel te bereiken.

Kinderen en jongeren waren erg enthousiast over de activiteiten die in de cirkels werden voorgesteld. De meesten van hen hadden nog niet eerder deelgenomen aan gelijkaardige justitie gerelateerde activiteiten en vonden het fijn dat ze een stem kregen om hun mening te delen over onderwerpen als conflicten, de impact ervan en herstelgerichte manieren om geschillen aan te pakken en op te lossen. Jongeren verklaarden dat de cirkels hen kennis hebben bijgebracht die relevant is voor het echte leven, waaronder zelfmanagementvaardigheden, de moed om verantwoordelijkheid te nemen, de moed om beslissingen te nemen en hun probleemoplossende vaardigheden te verbeteren.

Leerlingen, leerkrachten en families gaven aan dat ze graag wilden deelnemen aan toekomstige activiteiten om hun kennis over de praktische implementatie van herstelgerichte praktijken in scholen en daarbuiten te verdiepen. Vaak waren ze nieuwsgierig om meer te horen over andere gerelateerde gebieden, zoals kinderrechten in relatie tot het strafrechtstelsel en de implementatie van herstelgerichte praktijken in andere domeinen. In deze lijn zouden sommige deelnemers meer sessies willen waar ze ook mensen uit de praktijk kunnen uitnodigen, zoals bemiddelaars of openbare aanklagers die jeugdzaken behandelen, en meer kunnen werken met getuigenissen of ervaringsdeskundige kinderen en jongeren die hun verhalen kunnen delen. In het algemeen, vooral wanneer geprobeerd wordt om kinderen met een moeilijkere achtergrond te bereiken, zou het veel succesvoller zijn om jonge mensen die hun omgeving begrijpen en hun taal spreken de boodschap te laten brengen, en wat herstelrecht voor hen betekent, dan academici/docenten gastcolleges te laten geven over het onderwerp.

Bovendien werd het werken met voorbeeldcasussen bijzonder goed onthaald, zowel in deze sessies als in andere projectactiviteiten, en het zou een standaardinstrument moeten worden om de bewustmaking rond herstelrecht te verbeteren, zowel bij een volwassen als bij een jong doelpubliek. De deelnemers genoten in het bijzonder van de participatieve activiteiten en vroegen om in toekomstige bewustmakingscirkels rollenspelen of simulaties op te nemen over hoe bemiddeling en andere herstelgerichte praktijken in scholen kunnen worden uitgevoerd. Er werd ook gesuggereerd dat toekomstige kringen meer gebruik zouden maken van het bewustmakingsmateriaal dat in het kader van het i-Restore 2.0-project door de Child Advisory Boards werd ontwikkeld (bv. video's die door jongeren werden voorgesteld), aangezien dit materiaal zowel bij jongeren als volwassenen interesse wekt.

Een les die uit het ontwikkelingsproces van de bewustmakingscirkels over herstelgerichte praktijken met kinderen en jongeren in scholen, is dat een effectieve implementatie betrokkenheid vereist op individueel, gezins-, school-, besluitvormings- en gemeenschapsniveau. Een van de ervaren uitdagingen bij het ontwerpen van bewustmakingsstrategieën was het identificeren van en toegang krijgen tot relevante belanghebbenden uit de zorggemeenschap van het kind, zoals familieleden, en het samenbrengen van meerdere doelgroepen in een gezamenlijke cirkel. In Roemenië was één cirkel specifiek gericht op ouders, voogden en familieleden van middelbare scholieren. In Griekenland bracht een cirkel studenten, schoolpersoneel en een ouder die ook voorzitter was van de ouder- en voogdijvereniging samen. Ondanks de positieve reacties op deze ervaringen, was het een uitdaging om meerdere doelgroepen in de kringen te betrekken. Vanuit dit perspectief is het noodzakelijk dat alle toekomstige activiteiten om herstelgerichte benaderingen met kinderen te promoten en/of te implementeren, relevante belanghebbenden uit de zorggemeenschap van het kind, inclusief hun families, erbij betrekken.

Bovendien ontstaat de vraag hoe we van bewustmaking over de voordelen en beperkingen van herstelgerichte praktijken naar een effectieve implementatie ervan in schoolomgevingen kunnen gaan. Bewustmaking staat centraal bij het empoweren van kinderen, jongeren en hun gemeenschappen om meer herstelgerichte benaderingen van conflictoplossing toe te passen. Voor een transformationele verandering in de schoolcultuur is echter een op maat gemaakt proces en een langetermijnverbintenis nodig, waarbij extra middelen worden uitgetrokken voor een effectieve implementatie op alle niveaus van de school. Hierbij valt te denken aan: de ontwikkeling van een op maat gemaakte strategie voor de implementatie van herstelgerichte benaderingen binnen de school, die in samenwerking met docenten,

leerlingen en hun families tot stand kan komen; een trainingsstrategie voor schoolpersoneel (waaronder docenten, directeur, administratief en ander relevant schoolpersoneel); training in peer mediation met leerlingen met verschillende oefenmomenten; regelmatige reflectiemomenten over de voortgang van de implementatie onder het managementteam, en ook met leerlingen, en in mindere mate met hun families; verdere bewustmaking gericht op andere relevante gemeenschapsgroepen (bijv. bij buitenschoolse activiteiten, sportclubs); implementatie van evaluatie-instrumenten voor het monitoren en evalueren van de resultaten.

In het algemeen blijven de resultaten van de bewustmakingscirkels aantonen dat kinderen en hun lokale gemeenschappen graag actieve spelers willen zijn in het co-creëren van meer respectvolle en inclusievere schoolomgevingen. Bewustmaking van de waarden van herstelrecht, de implementatie ervan en de impact op degenen die eraan deelnemen, draagt ertoe bij dat de leden van de gemeenschap kunnen beslissen of herstelrecht iets is waar ze voordeel uit kunnen halen of willen nastreven.

EUROPEAN
FORUM FOR
RESTORATIVE
JUSTICE

Co-funded by
the European Union

Terre des hommes
Helping children worldwide.

Halt.

REPUBLIC OF ESTONIA
SOCIAL INSURANCE BOARD

Taastav
õigus